

Микола Пархоμεць

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У ЗАХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

За останні роки значно знизився рівень споживання молока і молокопродуктів на душу населення в регіоні (у 2000р. - 255кг, що на 135 кг менше від рекомендованої норми), а також зменшився рівень (менше 25%) використання наявних виробничих потужностей переробної промисловості, що зумовлює необхідність нарощувати обсяги виробництва молокопродукції, розширювати асортимент, поліпшувати якість і на цій основі підвищувати ефективність галузі.

Ефективність роботи підприємств молочної промисловості в значній мірі залежить від організації закупівлі сировини у товаровиробників регіону. На жаль, у 2000 р. молочною промисловістю краю закуплено лише 521,1 тис т молока, що становить тільки 14,3% від загального обсягу виробництва. Менше середнього регіонального показника заготовили молока у Закарпатській області 1,3%, Львівській – 8,6, Івано-Франківській – 9,5 та Чернівецькій – 10,1%. Наведенні дані переконують необхідність активізації організаційно-економічної роботи по закупівлі молока, особливо у населення.

З метою забезпечення виробничих потужностей діючої молочної промисловості сировиною та згладжування "піків" сезонного впливу, необхідно в кожному районі переробним підприємствам разом із владними структурами розробити комплекс організаційно-економічних заходів, направлених на економічну зацікавленість товаровиробників, особливо дрібних господарств приватного сектора, у збільшенні обсягів реалізації молока та поліпшенні його якості.

Важливим напрямом підвищення ефективності функціонування молочної промисловості є розширення асортименту, підвищення якості і конкурентоспроможності молокопродуктів, виго-

товлення продукції, яка відрізняється високими поживними і смаковими властивостями, користується підвищеним попитом у населення. Основну увагу необхідно зосередити на збільшенні частки білка, який використовуватиметься на харчові цілі. Для цього потрібно змінити структуру використання молока у напрямі збільшення обсягів, асортименту виробництва цільномолочної продукції, сирів різних видів, масла з пониженим вмістом жиру, з широким використанням вітамінізованих, ароматизованих, смакових та інших харчових компонентів.

Враховуючи збиткове виробництво масла, сьогодні доцільно переходити від традиційних сортів масла до нових, технології виробництва яких дають змогу знизити витрати сировини. Так, наприклад, існують рецепти десертних масел з наповнювачами: какао, кавою, цикорієм, фруктовими компонентами. Таке масло містить менше жиру і більше нежирових компонентів молока: білок, вуглеводи, мінеральні речовини, що дає змогу не тільки істотно знизити його собівартість, але й поліпшити смакові якості та підвищити харчову цінність.

Велике значення має підвищення якості, розширення асортименту і збільшення обсягів виробництва молокопродуктів для дитячого і дієтичного харчування, освоєти промислове виробництво нових видів ацидофільних дієтпродуктів, молочних консервів пониженої калорійності (з пониженим вмістом жиру і цукру та підвищеним вмістом білків, вітамінів та інших цінних компонентів).

Велику увагу необхідно зосередити на збільшенні обсягів виробництва різноманітних сирів, зокрема сичужних, які користуються значним попитом серед населення. В Україні виробляється сичужних сирів біля 10% від загального обсягу. Для прикладу, в США, Франції, Данії та деяких інших країнах ЄС частка виготовлення сичужних сирів доведена до 30-45%. Нам необхідно збільшити обсяги виробництва сирів з пониженим вмістом жиру, в першу чергу – сичужних 20-30-відсоткової жирності.

Повчальним прикладом у вирішенні цієї проблеми може слугувати досвід, нагромаджений за 1995-2000 рр. колективним підприємством "Хмельницька маслосирбаза". Тут сьогодні виробляють понад двадцять видів плавлених сирів, вісім – твердих, п'ять – ковбасних, двадцять видів морозива, а також майонез, фруктові й мінеральні води. Відкрито мережу фірмових магазинів у Києві, Дніпропетровську, Ужгороді, містах Донбасу. Крім цього, близько 40% вироблених маслосирбазою сирів надходять на експорт, зокрема до Росії.

Важливим напрямком більш повного і рівномірного задоволення потреб населення молокопродуктами є нарощування виробництва сухого цільного молока, а також різноманітних молочних консервів, асортимент яких поки що дуже обмежений. В Україні найбільш поширеним серед молочних консервів є згущене молоко з цукром. Однак в обмеженій кількості виготовляють вершки згущені з цукром, какао, кофе, цикорієм, згущеним молоком і цукром, какао, кофе тощо. Збільшення виготовлення сухого молока і молочних консервів дасть змогу не тільки згладжувати сезонність споживання молокопродуктів, але і розширити зони постачання як у межах країни, так і за кордон. При цьому треба більш широко поєднувати виробництво масла і сухого знежиреного молока (СЗМ), яке виготовляється із вторинної сировини – відвіжок.

Відомо, що СЗМ користується значним попитом не тільки на внутрішньому, а й зовнішньому ринку, що дуже важливо для зміцнення економіки молокопродуктового підкомплексу. Для вирішення цієї проблеми заслуговує на увагу досвід роботи ВАТ "Бродівський завод СЗМ" Львівської області. Завод має добрі умови (сировинна база, виробничі потужності, незначна кількість міського населення) для виробництва масла у поєднанні з СЗМ. Виробництво молокопродуктів зосереджено у чотирьох цехах. Найвища ефективність, як показав аналіз, досягається на виробництві СЗМ (див. таблицю). Найбільшим попитом на зовнішньому ринку користується сухе знежирене молоко жирністю до 1,5% і технічний казеїн. Основні імпортери українського казеїну країни Європи (Німеччина, Польща, Франція та ін.), а СЗМ закупляють компанії країн ЄС, а також Туреччини, Болгарії, Південно-Східної Азії, країн СНД.

Слід зауважити, що багато переробних підприємств молочної промисловості України, починаючи з 1992 р., захопилися виготовленням казеїну, який потребує на 1 т готового продукту 55-60 т знежиреного молока.

Однак, на теперішній час, як показав аналіз, підприємствам молочної промисловості України більш вигідно виробляти і реалізовувати не казеїн, а СЗМ. Так, наприклад, із 100 т цільного молока можна виготовити 4,55 т масла та 1,67 т казеїну або 7,7 т СЗМ.

Виходячи із середніх ринкових цін, що склалися в Україні, за 1 т: масла селянського – 1050 дол., СЗМ – 1150 та казеїну – 3250 дол. США, загальна виручка від реалізації масла і казеїну становитиме 10205 дол., а від масла і СЗМ – 13633 дол. Виходить так, що на кожних 100 т переробленого цільного молока на масло і казеїн Україна втрачає 3428 дол. США. Крім цього, виробництво казеїну негативно позначається на наповненості нашого ринку багатьма продуктами-

Серія: Економіка

ми. Саме з цих міркувань країни Заходу відмовилися від виробництва казеїну, їм вигідніше імпортувати його із країн СНД.

Порівняльна ефективність виробництва основних молокопродуктів у ВАТ "Бродівський завод СЗМ" Львівської області

Показники	Масло селянське			СЗМ			Цільномолочна продукція			Морозиво	
	1996 р.	1998 р.	2000 р.	1996 р.	1998 р.	2000 р.	1996 р.	1998 р.	2000 р.	1998 р.	2000 р.
Перероблено сировини, т	12082	13068	18964	7787	11115	19630	1059	1248	4542	29	126
Виготовлено кінцевої продукції, т	550	594	862	600	855	1510	662	780	1888	10	43
Затрачено сировини на 1 т продукції, т	22	22	33	13	13	13	1,6	1,6	2,4	2,9	2,9
Повна собівартість 1 т продукції, грн.	4466	4653	9577	1351	1819	3424	524	718	832	2400	2233
Товарна продукція у порівняльних цінах:											
– на 1 т кінцевої продукції, грн.	3064	5805	8335	805	2753	5831	290	359	567	3900	860
– на середньорічного працівника, тис. грн.	93,6	191,6	399,2	32,2	156,9	550,3	14,8	20,0	53,6	7,8	6,2
Маса прибутку (-збитку) на 1 т продукції, грн.	-1402	1152	-1242	-546	934	2407	-234	-359	-256	1500	-1373
Рентабельність виготовлення кінцевої продукції, %	-31,4	24,8	-13,0	-40,4	51,3	70,3	-44,7	-50,0	-31,8	62,5	-61,5

Важливим напрямом підвищення економічної ефективності переробки молока та розширення асортименту виготовлення високоякісної конкурентоспроможної продукції в основній масі підприємств є оновлення основних виробничих фондів шляхом впровадження новітніх і безвідходних технологій у молочній промисловості. На жаль, виробництво продукції у більшості під-

приємств молочної промисловості як західного регіону, так і країни в цілому характеризується поки що високою матеріаломісткістю, тобто високим рівнем використання сировини і основних матеріалів на виробництво одиниці готової продукції. Основною причиною такого стану є те, що технічний рівень виробництва у молочній промисловості залишається низьким, біля 70% найменувань обладнання, що експлуатують у галузі, являють собою застарілі зразки, і потребують модернізації й заміни.

Процес створення крупних молокопереробних підприємств, концентрації виробництва молокопродуктів, на наш погляд, в перспективі буде посилюватися у всіх регіонах України. В ринковому середовищі, як свідчить досвід діючої переробної промисловості, виживають саме крупні підприємства. Вони активніше розширюють сировинну зону, запроваджують ресурсозберігаючі та безвідходні технології переробки молока, збільшують асортимент високоякісної і конкурентоспроможної продукції. Збільшується кількість малих і середніх підприємств (Збаразький, Березанський молокозаводи Тернопільської та інших областей України), які банкрутують і припиняють свою діяльність.

Процес посилення концентрації підтверджується досвідом країн Європейського співтовариства. Тут в 1973 р. нараховувалось 8064 молокопереробних підприємств, в 1987 р. – вже 4736, а у 2000 р. – лише 2195, тобто за чверть століття внаслідок процесу концентрації та укрупнення виробництва молочної промисловості з кожних чотирьох підприємств три ліквідовані.

З метою взаємовигідного поєднання інтересів товаровиробників і переробників сировини доцільно в межах адміністративного району організовувати на принципах кооперації інтегроване формування (корпорацію) з виробництва, переробки та реалізації молочної продукції. Це дасть змогу об'єднати економічні інтереси його учасників для збільшення обсягів виробництва сировини, запровадження ресурсозберігаючих і безвідходних технологій її переробки, розширити асортимент готової продукції конкурентоспроможної якості і на цій основі поліпшити економічно-соціальні умови проживання населення.

Анотація

Розглядаються основні напрямки підвищення економічної ефективності функціонування підприємств молочної промисловості Західного регіону України.

Annotation

Main lines of economic effectiveness increase of Ukrainian West Region dairy industry enterprises operation are considered.